

TEMURIYLAR DAVRIDA SHAHARSOZLIK

Eshtemirov Komiljon G'ayrat o'g'li

Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti talabasi

Annotatsiya. Temuriylar davrida shaharsozlik O'zbekistonda iqtisodiy, madaniy va ijtimoiy rivojlanish uchun katta ahamiyatga ega bo'lgan jarayon edi. Bu davrda shaharlar o'zlarining madaniy meroslarini, sanoat va savdo markazlarini rivojlantirishdi. Shaharsozlik, o'zining rivojlanishida tarixiy, iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy asosiy o'rin tutdi. Ushbu maqolada Temuriylar davridagi shaharsozlik rivojlanishi va uning o'tkazgan vazifalari ko'rsatiladi.

Kalit so'zlar: Shaharsozlik, tarixiy ko'rsatkich, Temuriylar, O'zbekiston, Samarqand, Buxoro, Xiva, Farg'ona.

Shaharlar, insoniy jamiyatning rivojlanganligini ko'rsatuvchi hamda iqtisodiy, madaniy va ijtimoiy jarayonlarning markazi bo'lgan joylardir. Ulardagi shaharsozlikning rivojlanishi va tarixiy ko'rsatkichlari, shaharlar va ularning aholisi uchun juda muhimdir. Temuriylar davrida, O'zbekiston hududida shaharsozlik rivoji o'zining chegaralari bilan ajralib turib, barcha sohalarda o'zaro ta'sir qilgan bo'lib, madaniy va iqtisodiy rivojlanishda katta ahamiyatga ega bo'lgan davrni boshladi.

Temuriylar davrida O'zbekistonda qadimgi shaharlar, boshqalar bilan birgalikda, rivojlanganlar va yangi shaharlar qurildi. Bu davrning boshida Samarqand, Buxoro, Xiva, Urganch va Farg'ona shaharlarida shaharsozlik yuqori darajada rivojlangan edi. Ularning katta madaniy merosi va rivojlanishining asosiy sabablari oliy madrasalar, muzeylar, ziyoratgohlar, bog'bonlar, sug'urta tizimlari va boshqalar kabi madaniy ob'ektlar edi. Bu shaharlarda ulushning umumiy rivojlanishini ko'rsatuvchi ajoyib madaniy muhit, qimmatbaho saflar va go'zalliklar yaratildi.

Shaharsozlikning rivojlanishi va xususiyatlari davlat va xalqning iqtisodiy va madaniy o'sishiga to'g'ri keladi. Temuriylar davrida shaharsozlik o'z muhimligini shunday ko'rsatdi. Buning uchun ularga iqtisodiy rivojlanishning imkoniyatini yaratish uchun zarur bo'lgan iqtisodiy resurslar taqsimlandi. Shaharlar esa sanoat, savdo va madaniyat markazlariga aylanib ketishdi. Ularning avtomatizatsiya va iqtisodiy innovatsiyalardan foydalanishi bilan, iqtisodiy jarayonlarni yanada rivojlantirish imkoniyati paydo bo'ldi.

Temuriylar davrida shaharsozlik asosan "soha" va "aholining xizmati" o'rtasidagi mazmuniy aloqani tashkil etdi. Shaharlar, tarixiy ravishda sanoat, savdo, madaniyat va ilmiy hayot markazlariga aylandi. Bu shaharlarda yoshlar o'zining ilmiy, madaniy, ijtimoiy va iqtisodiy bo'shliqlarini rivojlantirish uchun o'qitish va o'rgatish muassasalari tashkil etildi. Bu esa shaharsozlikning iqtisodiy va madaniy darajasini yanada oshirdi.

Temuriylar davrida shaharsozlik, o'zining rivojlanishida shuningdek, shaharlararo aloqalar va savdo aloqalarining o'sishiga ham yo'l ochdi. Bu davrda

Samarqand, Buxoro, Xiva va Farg'ona shaharlari o'zaro savdo munosabatlari bilan ajralib turib, savdo yo'lida o'zaro hamkorlik qilishdi. Ular o'zlarining xususiy savdo markazlariga aylanib, o'zaro almashtirish va moliyalashtirish jarayonlarini rivojlantirishdi. Shu bilan birga, shaharsozlik ulushning oliy o'quv yurtiga aylanib ketdi va madaniy almashtirishni ko'paytirdi.

Shaharsozlikning rivojlanishi madaniyat, ijtimoiy muhit va arxitektura sohasida ham katta ta'sir ko'rsatdi. Shuningdek, madaniy meroslar, ziyoratgohlar, madaniyat markazlari va mehmonxonalarga katta e'tibor qaratildi. Temuriylar davrida shaharlar mustaqil iqtisodiy tashkilotlar sifatida ham faoliyat ko'rsatdi. Ularning sanoat, savdo va madaniyat sohalarida o'ziga xos sifatli mahsulotlari va xizmatlari bo'ldi. Bu esa shaharsozlikning iqtisodiy o'sishi va islohotlarini ko'paytirdi.

Temuriylar davrida shaharsozlik, o'zining o'rta asrdagi cheklangan va innovatsion g'oyalar bilan ajralib turuvchi iqtisodiy, madaniy va ijtimoiy jarayonlarning asosiy motarjimalaridan biri bo'ldi. Ulardagi shaharlar, O'zbekistonning umumiy rivojlanishida asosiy o'rin tutdi. Bu davrda rivojlanayotgan shaharlarimizning tarixiy va madaniy mirasi bugungi kunda ham bizga qiziqarli ma'ruzalar va o'rgatishlar taklif qiladi. Temuriylar davridagi shaharsozlik, O'zbekistonning iqtisodiy, madaniy va ijtimoiy rivojlanishi uchun asosiy tajribadir, va bu rivojlanishni yaxshilashga katta qo'llanma bo'lib turadi.

Temuriylar davrida O'zbekistonda qadimgi shaharlar, boshqalar bilan birgalikda, rivojlanganlar va yangi shaharlar qurildi. Bu davrning boshida Samarkand, Buxoro, Xiva, Urganch va Farg'ona shaharlarida shaharsozlik yuqori darajada rivojlangan edi. Ularning katta madaniy merosi va rivojlanishining asosiy sabablari oliy madrasalar, muzeylar, ziyoratgohlar, bog'bonlar, sughurta tizimlari va boshqalar kabi madaniy ob'ektlar edi. Bu shaharlarda ulushning umumiy rivojlanishini ko'rsatuvchi ajoyib madaniy muhit, qimmatbaho saflar va go'zalliklar yaratildi.

Shaharsozlikning rivojlanishi va xususiyatlari davlat va xalqning iqtisodiy va madaniy o'sishiga to'g'ri keladi. Temuriylar davrida shaharsozlik o'z muhimligini shunday ko'rsatdi. Buning uchun ularga iqtisodiy rivojlanishning imkoniyatini yaratish uchun zarur bo'lgan iqtisodiy resurslar taqsimlandi. Shaharlar esa sanoat, savdo va madaniyat markazlariga aylanib ketishdi. Ularning avtomatizatsiya va iqtisodiy innovatsiyalardan foydalanishi bilan, iqtisodiy jarayonlarni yanada rivojlantirish imkoniyati paydo bo'ldi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Sattarov, O. M. (2008). Temuriylar davrida O'zbekiston shaharsozligi. Fan va madaniyat, (3), 72-79.
2. Ismoilov, B. H. (2012). Temuriylar davri O'zbekistonda shaharsozlikning iqtisodiy va madaniy o'rni. O'zbekiston tarixi, (1), 45-51.
3. Rasulov, Z. Q. (2015). Temuriylar davrida O'zbekiston shaharsozligi rivojlanishi. Tarix fanlari, (4), 31-39.

-
4. Karimov, U. A. (2018). Temuriylar davrida O'zbekiston shaharsozlikning ijtimoiy asoslanishi. Davlat va huquq, (2), 63-70.
 5. Xolmatov, M. F. (2020). Temuriylar davri O'zbekistonida shaharsozlikning madaniy muhimiyati. Ilmij maqolalar, (1), 15-23.